

פרק שמיני 'שני נזירים' (דפים נז-ס)

הערות ובאורים בפשט

(נז) 'אמר רב אשי: דיקא נמי, דקתני ואיני יודע איזה מכס. שמע מינה' – יש לפרש שהדיוק מהמלה 'מכס', שהיה לו לומר 'ואיני יודע איזה הוא', אלא משמע שהעד המעיד לא היה בקירוב מקום, והוא אינו בכלל הספק שמא נטמא. (עפ"י הראב"ד הל' נזירות ט, טז).

ואמנם, כך היא שיטת הראב"ד (סם) שכדי להחשב לספק טומאה ברשות היחיד, אין צורך שיהא זה המעיד מחוץ לאותה רשות דוקא (כך כתב הרמב"ם שם, וכתב על כך הראב"ד: 'בחי ראשי איני יכול לקבל דבר זה'), אלא אפילו אם נמצא באותה רשות, אלא שאינו נמצא עמם באותו מעמד, חשוב כרשות היחיד לענין זה. (וכנראה לשיטתו, הוא הדין להפך, כל שנמצא בקירוב מקום, אפילו אם הוא ברשות אחרת, אם הם באותו מעמד וגם הוא בכלל הספק – הוי רה"ר).

(ה/לחם משנה' כתב בבאור שיטת הראב"ד, שהכל תלוי אם אותם השנים שנזרקה ביניהם טומאה, ידוע להם שזה השלישי לא נטמא, או שאינם יודעים זאת, שאז גם הוא בכלל הספק. ובשערי ישר (א, טו) תמה על דבריו, וכתב שהכל תלוי לפי מצב עמידתם, שאם באותו מצב היתה אפשרות שתגיע הטומאה באחד משלשתם, הרי זה רה"ר, אבל אם עמד במרחק שאי אפשר כלל שהטומאה תגע בו, אינו מצטרף. (וכן הבין הלח"מ בדעת הכס"מ. וצ"ע בדבר זה, הלא לעולם בכל זריקה שהיא, כפי צורתה המסוימת, אי אפשר לה שתהיה אחרת אפילו כמלא נימה, מה לי אם עומד בריחוק או בקירוב. ולהלח"מ ניהא, שהקובע אם הוא בכלל הספק בפועל). יש להדגיש שלא נחלק הראב"ד אלא ברשות היחיד שלא מצויים שם אנשים, אבל ברשות הרבים ממש, אין צריך שיעמדו יחד – כן כתב בשערי ישר' (א, טו) והוכיח זאת.

(נז): 'אמר ליה רב אדא בר אהבה לרב הונא: ודידך מאן מגלח להון? אמר ליה: חובה. – תקברינן חובה לבניה. כולהו שני דראב"א לא אקיים ליה זרעא לרב הונא' – יש לתמוה על מה ולמה קללו, הלא גם לשיטתו הוא, מותר הדבר, אמנם מטעם שונה, נמצא שלפי שתי הדעות כדן עשתה. ואף אם לשיטת רב הונא היה צריך לאסור, סוף כל סוף שוגגת היא? ואכן הרא"ש כתב שאמר זאת בלשון תמיהה, וכי רוצה היא לקבור בניה, שאינה יראה מהעונש, וכוונתו היתה לפי דעת רב הונא.

(עוד אפשר לפרש, שדבר במליצה לכוונה אחרת, שכשומר לו ר"ה שחובה אשתו מגלחת בניה, ענה לו ראב"א, אל לה לחובה' (אשת ר"ה) לגלח בניה, שה'חובה' (היינו החטא) אינה אלא קוברת את בניה. ובוה רמו לו שאין דעתו נוחה ממעשה שעשתה חובה).

ואף כי לא כיוון כלל לפגוע בה וברב הונא, הרי זו כשגגה שיצאה מלפני השליט, שקללת חכם אפילו על חנם היא באה (ע' תוס'). ומצאנו עוד כיוצא בזה.

(נח:) 'כהן מנזיר לא יליף, שכן ישנו בשאלה... ובעלמא לא ילפינן מינייהו, משום דאיכא למיפרך כדאמרן' – הרמב"ם (הל' נזירות ז, טו) נתן טעם אחר על כך שנוזר מצורע חייב לגלח שער ראשו, הגם שבכל התורה אין 'עשה' דוחה 'לא תעשה' ו'עשה', וזו לשונו: 'הלא נוזר שגלח בימי נזרו עבר על לא תעשה ועשה, שנאמר "קדוש יהיה גדל פרע שער ראשו" ובכל מקום אין עשה דוחה לא תעשה ועשה, ולמה דוחה עשה של תגלחת-הנגע לנזירות? מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו, והרי אינו קדוש בהן, ובטל העשה מאליו ולא נשאר אלא לא תעשה שהוא "תער לא יעבור על ראשו" ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת ודוחה אותו'.
והשיג הראב"ד מדברי הגמרא, שהטעם מפורש שדוחה משום שהנזיר ישנו בשאלה והלאו והעשה שבו קלים יותר.

וכתבו המפרשים ששני הטעמים נכונים, אלא שהגמרא נקטה טעם אחד והרמב"ם הביא טעם נוסף (כס"מ), ואף טעמו כולל ומסביר גם באופן שאין שאלה, כגון נזירות שמשון (רדב"ז). והביא שם הרמב"ם סמך דבריו על הגמרא במקום אחר שמשמע שנוזר מצורע אינו אלא בלאו. יתר על כן כתב הרשב"א (בתשובותיו, ח"ג שמג) שסברת הגמרא כאן אינה אלא דחיה בעלמא, ובאמת אין עשה דוחה ל"ת ועשה הגם שישנן בשאלה, כי אפשר שדוקא כאן עשה דמצורע תמור יותר, משום שלום בית, ולכך דוחה את איסורי הנזיר).

ויש שכתבו (משנה למלך בהגהותיו על ספר החינוך, לב; חזון איש קמ"ט) שהיתה לו לרמב"ם (ולבעל ספר החינוך) גרסא אחרת בגמרא (כאן וביבמות ה), ובמקום 'ישנו בשאלה' צריך להיות 'שאינו עולה' (היינו, שימי צרעתו אינם עולים לו למנין הנזירות, וממילא אין אצלו ה'עשה' ד"גדל פרע", לפי שהצרעת דוחה את נזירותו). ונתחלף 'ישנו' ב'שאינו' ו'בשאלה' נתחלף ב'עולה'.

סיכומי שיטות

איסור הקפת הראש – החייבים והפטורים (נו:)

המקיף פאת ראשו, או פאת ראש חברו – חייבים שניהם, המקיף והניקף (ואין הניקף לוקה אלא אם מסייע במעשה. ויש אומרים שאף איסור 'לאו' אין לו אם אינו מסייע). (תוספתא שבועות ג; מכות כ: תוס' שבועות ב. ד"ה ועל; ראשונים ב"מ י: כס"מ הל' עכו"ם יב).

אשה המקיפה עצמה או שמקיפה אשה אחרת – אינה בכלל איסור 'הקפת הראש', שכל שאינו בהשחתה (= איסור השחתת הזקן) אינו בהקפה. (קידושין לה. ועתוס' דלענין הניקף, שהוא פשטיה דקרא, כו"ע מודים להקס לזקן).

איש המקיף קטן – לרב הונא: חייב. לרב אדא בר אהבה: פטור, מפני שמקיש מקיף לניקף, וכל שהניקף אינו בר-חיובא, הוא הדין למקיף.

ולרב אדא בר אהבה – מותר לכתחילה ואפילו איסור דרבנן אין בו. (תוס' כאן ובשבועות ג. והוכיחו מדברי ראב"א שאמר לר"ה 'לדידך' – משמע שלשיטתו שרי אפילו לאיש. ובשער המלך (עכו"ם יב, א) כתב לדחות עפ"י רש"י כאן שגלחו את הקטנים להברותם אחר החולי, ובמקום חולי לא גזרו.

עוד העירו האחרונים מדוע לא ייאסר מדין ספיית איסורים לקטן? יש שכתבו שלראב"א גזרת הכתוב היא לענין הקפה – ע' שער המלך עכו"ם יב; בית אפרים יו"ד סב; בית הלוי ח"א טו; אהיעזר ח"ג פא, ז).

אשה המקיפה איש – לרב הונא: פטורה, לפי שאינה באיסור השחתת זקן, וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה'. יש אומרים שעל כל פנים אסורה מדרבנן (ראב"ד עכו"ם יב, דאל"כ מדוע קללו. ואף הרמב"ם מודה לזה – ע' כס"מ ושעה"מ). ויש חולקים (ע' תוס' כאן ד"ה והני. דמשמע דמותרת. וכן כתבו כמה פוסקים – ע' טור וב"י קפא). (אמנם האיש הניקף חייב – תוס' כאן ובכ"מ; ראשונים מכות ושבועות שם. ויש פוטרים – נמו"י מכות שם בשם 'יש מתירים' וע' שו"ת רק"א צו).

לרב אדא בר אהבה: חייבת.

הלכה כרב הונא (תוס'; רמב"ם הל' עכו"ם יב, ב; טושו"ע יו"ד קפא).

(ניתן לומר ששתי המחלוקות שבין רב הונא ורב אדא בר אהבה – תלויות הן זו בזו; לשיטת רב הונא, איסור המקיף אינו משום שמעביר את הניקף באיסור, אלא איסור עצמי שבעצם מעשה ההקפה, ולכן מחייב במקיף קטן ופטר את האשה המקפת לגדול. ולראב"א איסור המקיף אינו אלא משום הניקף, ולכן פטר את המקיף לקטן ומחייב אשה המקיפה, דמה לי איש מה לי אשה, הלא הניקף בר-חיובא.

ובאיסור השחתת זקן – יש לדייק מדברי התוס' שאף לראב"א אשה המשחתת זקן האיש פטורה, אלא שלענין זה לא הוקשה הקפה להשחתה).

אשה המקיפה קטן – פטורה לכולי עלמא. לרב הונא – משום שאינה מוזהרת כלל בהקפה. אולם יש אומרים שלרב הונא אסורה מדרבנן (ע' רמב"ם וראב"ד שם). ולראב"א – משום שהמקיף את הקטן פטור (ובאשר לאיסור ספיית איסורים לקטן – ע' לעיל וע"ע מנחת חינוך רנא).

איש המקיף אשה – לראב"א: פטור (כדין איש המקיף קטן).

לרב הונא: צריך עיון (תוס' כאן). ויש שכתבו להתר (נמו"י בשם הרא"ש – מכות שם; מאירי שם). ויש שכתבו שחייב (ע' תוס' שבועות שם סד"ה ועל. ובחידושי רבי טודרוס כאן; וע' בפוסקים – יו"ד קפה).

איש ישראל המקיף גוי – מותר לכולי עלמא (תוס'. דכתיב 'פאת ראשכם'. וכן דעת רוב הראשונים והפוסקים). אולם יש שנסתפקו בדבר ויש שאסרו – ע' חידושי רבנו טודרוס ורבנו פרץ כאן; פוסקים יו"ד קפא, ה. ובשו"ת שבט הלוי ח"ז קמב הורה למעשה להקל בדבר מדינא).

ישראל הניקף ע"י גוי – אסור לכולי עלמא, שאף לראב"א המקיף לניקף, לא מקיף לניקף, ולכן אף שהמקיף פטור, הניקף חייב (תוס'). ויש מתירים (ע' לעיל בדין אשה המקפת את האיש).

עזר מציון

ציונים, מראי מקום וראשי פרקים – לתוספת עיון

(נז). 'ואמאי, כל ספק טומאה ברשות היחיד מהיכא גמרינן, מסוטה... באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם' – לכך דנים את ספיקם להחמיר, שהרי זה ספק טומאה ברשות היחיד. והקשו התוס', אם כן, יש לכל אחד מהם להביא קרבן טומאה, שהרי ספק טומאה ברשות היחיד דינו כודאי, ואף לקולא, לשרוף תרומה וקדשים (ע' ריש נדה)? ותוצו, כיון שאחד מהם ודאי טהור, אי אפשר לטמא את שניהם מודאי, שלא למדנו מסוטה אלא בדבר שיכול להיות אמת. וכיון שודאי לנו שאין

שניהם טמאים, אין לטמאם בתורת ודאי. וכן כתבו התוס' בפסחים (טו:) לענין שתי חביות שאחת מהן נטמאה ואין ידוע איזוהי.

אולם יש להוכיח שישנן שיטות החולקות על יסוד זה; כך מבואר מהתוס' בבבא קמא (יא. ד"ה דאין. וכ"כ בקונטרס 'ביצחק יקרא' לו). וכן משמע בשיטה מקובצת כאן שתירץ באופן אחר את שאלת התוס'.

כמה חכמים אחרונים הלכו בדרך אחת לתרץ את שאלת התוס' באופן אחר (הגר"ח הלוי – נדפס ב'חידושי הגר"ח על הש"ס' וכן הובא בשמו בחידושי הגר"ט – יבמות ז; זכר יצחק סד; אחיעזר ח"א א, ב וע"ש לד, א): יש לומר שדין זה, לעשות ספק טומאה כודאי, אין הגדרתו לחשוב את אותה טומאה שאנו מסתפקים עליה, כאילו ודאי היתה, אלא שהטילה התורה דין טומאה על כל מצב של ספק-טומאה ברשות היחיד. לפי הגדרה זו, אין מן ההכרח שטומאה ודאית זו, תהיה מאותו שם של הטומאה המסופקת לנו, אלא הוא שם טומאה לעצמו. ואם כן, מובן שאין הנזיר מגלח ומביא קרבן-טומאה ודאי על טומאה זו, לפי שאין הנזיר מגלח אלא בטומאת מת, ואף לא בכל טומאת מת, כגון ברביעית דם ורובע עצמות. ואמנם, ספק-טומאת-מת יש כאן, ולכן מביאים שניהם קרבן מ'מה נפשך', אולם מצד אותו דין 'ודאי' שחדשה תורה גם אם אליבא דאמת אין כאן טומאה – מצד זה אין לנזיר מגלח.

וכבר הרחיבו האחרונים והעמיקו חקר בהגדרה זו, וכתבו לתלותה במחלוקת אמוראים שבירושלמי, אם חייבים על ספק-טומאה בביאת מקדש. ויישבו בזה את דברי הרמב"ם.

(אפשר שתירוץ התוס' ותירוץ האחרונים משלימים זה את זה; אם באנו להחשיב כאילו ארעה טומאה במציאות, אוי, לא שייך לתלות במציאות דבר לא מציאותי, כמוש"כ התוס', אלא שניתן לבוא מצד אחר, לומר שאכן אין כאן תליה במציאות אלא דין טומאה חדש – על כך בא תירוץ האחרונים, שכלפי אותו דין חדש, אין הנזיר מגלח. אולם ניתן היה גם לומר צד שלישי; אין גדר הדין תליה בטומאה במציאות, וגם לא דין טומאה חדש, אלא שכל ענינו ביחס להנהגת האדם להתנהג כודאי טומאה שעליה אנו מסופקים). וע"ע בדין ספק טומאה במקום שיש שלשה אנשים; ובדין ספק שהוא יכול להיות אמת – בית הלוי ח"ב מב; אחיעזר ח"א ז; שער"י א, טו.

'באומר ראיתי טומאה שנזרקה ביניכם' – אין להוכיח מכאן שעד אחד נאמן ליצור ספק לאיסור, במקום שהתחזק לנו התר בדבר, שהרי כאן שני הנזירים בחזקת טהרה הם עומדים עד שבא זה ויצר ספק – שיש לדחות שמדובר שבידו של אותו עד לזרוק טומאה ולטמאם. ובדבר ש'בידו' נאמן עד אחד נגד 'אתחזק'. (ע' בית ישי' סי' מח הע' א, דלא כמו שהוכיח ב'רווחא דשמעתא' א, כה).

(ס:) 'שאלו תלמידיך את ר' שמעון בן יוחי, נזיר טהור ומצורע, מהו שיגלח תגלחת אחת ועולה לו לכאן ולכאן? אמר להן... – בהרחבת עקרון זה, מתי פעולה אחת מועילה לשתי מטרות ומתי לא – ע' בשו"ת דובב מישרים ח"א ס (= בבאור מח' הראשונים אם טבילה אחת עולה לטהרת גדה ולגירות; דין טבילה לשתי טומאות); ושם ח"ב טו (= אמירת 'קדיש' עבור שני אנשים).

ליקוטים מפוסקים אחרונים

נשיאת נשק לנשים

(נט.) 'רבי אליעזר בן יעקב אומר: מנין שלא תצא אשה בכלי זיין למלחמה, תלמוד לומר "לא יהיה כלי גבר על אשה"... – איסור כלי נשק לאשה אינו משום 'מלבוש' האיש או 'תכשיט' שלו שנאסר

לה, אדרבה, יש מקום לומר שאם נשיאת הנשק תהיה רק מפני נוי וקישוט, אין בזה איסור (וכמדוייק לפי זה לשון 'לא תצא אשה בכלי זיין למלחמה') – אלא האיסור הוא מצד עצם הלבישה והשימוש בכלי נשק, לפי שמיועד לגברים, ולכן אסורה האשה להתראות בו כאיש היוצא למלחמה. ואמנם האיסור אינו בעת מלחמה בלבד, כדמשמע מסתימת הפוסקים שלא הזכירו 'מלחמה', אלא כל נשיאת נשק המיועד לגברים, לצורך הגנה מגולן או רוצח – בכלל האיסור.

לאור זאת, ההתר שהזכירו הפוסקים (ע' ט"ז וש"ך יו"ד קפב) לענין לבישת בגד למטרת הגנה מחום וקור, ולא לשם נוי – התר זה אינו שייך בכלי נשק.

אמנם, במקומות מסוכנים, שמצויים בהם שונאי ישראל ורוצחים, פשוט שמותרות הנשים לשאת כלי נשק לצורך הגנה, ואפילו כשאין סכנת הריגה דוקא, אלא שאר פגיעות, לפי שבמצב כזה אין שייך כלל לחלק ולומר שזהו רק דרך איש ולא דרך אשה, שהרי כולם שווים בסכנה זו, וכל כלי נשק המועיל ביותר נחשב 'דרכן' של הנשים כאנשים. אף אם במציאות לא הורגלו בזה הנשים מפני חולשה או יראה. כל האיסור נאמר או ביציאה למלחמה, שדרכו של איש לכבוש ואין דרכה של אשה, או במקומות שהם בחזקת שלום.

ומלבד זה, יש גם ענין פיקוח נפש. ואין מקום לחייב משום כך את הנשים שלא יסעו במקומות שרוצות. ולכן מותר להן ללמוד להשתמש באקדה ולשאתו במקום שקל ביותר להוציאו.

וענין יעל שהזכיר רש"י (וכבר הוזכר בתרגום ובמדרשים) – שכיון שהיה סיסרא ככפות בידה, מפאת תרדמתו, לא היה לה להרוג בנשק מפני שהיתה יכולה להורגו ביתד. (אגרות משה או"ח ח"ד עה, ג – תשובה לנכדו הרב שבתי רפפורט שליט"א, בענין נשיאת אקדה לנשים בשטחי יהודה ושומרון המסוכנים).

ככתבם וכלשונם'

(נח-נט) תשובת רב שרירא גאון, בענין העברת שער הגוף לגברים (מובאת בשו"ת הרשב"א ח"ה קכא, והביאה בקיצור הר"ן בסוף מכות. וכך היא שיטת הרמב"ם):

'מנהג כולו רבנן בשתי ישיבות ממאתים ושלוש מאות שנה, שמעבירין שער בית השחי ובית הערוה ואין נמנעין מהם. והאמור בדברי לא פליגי בין המעביר אלו בלבד למעבירין בכל שער גופו, אלא כך אנו רואין בו: יש הפרש בין תכשיטי נשים בין הזמנים ובין המקומות, וגם יש בין בגד לבגד הפרש. כי כן נהגו כאן, שבגדי פשתן ובגדי צמר גפן, אין האנשים לובשין אותן צבועים. אבל בגדי כלך ובגדי משי ובגדי מילת, לובשין אותן הגברים צבועים בכל מיני צבועונים. לפיכך מותר להם ללבוש מאלו, כפי מנהג הזמן והמקום. ואם היה זמן או מקום שאין רגילין באלו גם כן, אלו היו אסורין להם. וכן כי יש כאן מנהג למלבושי נשים ולמלבושי אנשים, ובמקומות אחרים מנהג אחר, כל האסור בו כמנהגו וההיתר בו כמנהגו. כי לא סיים לנו כלי גבר ושמלת אשה, אלא לפי המנהגות בהם. ובאותם השנים לא היה מנהג האנשים להעביר בית השחי ובית הערוה שלהם, והיו רואין מי שעושה כן כנשים שהן מתקשטות, אלא היו מגדלים שער גופן עד שיגיע לגבולות מאליו, על כן היה אסור להם. ואף עד עכשיו יש בערב מי שהם בני הערביים ישמעאלים ובני יקטן שמנהגם כן, כי הגבר בהעברת בית השחי ובית הערוה רואין אותו חלש כנשים. ואנשי אותן מקומות עכשיו אסור להעביר בית השחי ובית הערוה שלהם, אבל מנשי (אולי צ"ל 'אנשי') מקומות הללו בזמן הזה, אין בין הנשים והאנשים הפרש בזה. אלא כששומעים שיש הפרש במקומות, תמהין בזאת ואומרים הללו בעלי גבורה, וכולן בעיניהם כנשים, לפיכך מותר הדבר.

ועכשיו באלו המקומות וכיוצא בהם, היתר גמור ואין בו חשש כל עיקר. וכשהיה לפנינו מ' חיים בר עובדיה, שאל מלפנינו זאת וכן השבנוהו, ושמה שמחה גדולה בתשובתנו. ודעתו כתקנה (אולי: 'נתקרה') ועשה כן. אף מ' משה בן אבי שכם שאל מלפנינו שאלה זאת וכן השבנו'.

אולם בשו"ת הרשב"א במקום אחר (ח"ד ז) כתב לחלוק על כך, זו לשונו:

'שאלת: הא דגרסינן בנזיר 'אמר רב מיקל אדם כל גופו בתער' ואוקימנא במספרים כעין תער, אבל בתער ממש אסור בכל הגוף, דהעברת השער בכל מקום אסור מדברי סופרים. ואם כן, על מה שמכו עכשיו שלא ראיתי שחשש שום אדם בהעברת השער תחת הגרון והסנטר? ושמה לא אמרו אלא דוקא במקומות שיש כנגדן בנשים, ומשום 'לא ילבש גבר שמלת אשה'?

תשובה: על דבר זה נתחבטתי אני כמה ימים וקראתי באזני הרבים לא באחת אלא בשתים. ומכל מקום הטעם כך אמרו משם הראשונים, אף בהעברת שער מבית השחי ובית הערוה, וכך אמרו: שלא אמרה תורה לא תעבירו שער מבית השחי ובית הערוה, אלא דרך כלל הוהירה תורה על כל מה שהוא דרך הנשים. והוא שכתוב דרך כלל "לא ילבש גבר שמלת אשה". ואם כן, דברים אלו מוחלקים לארצות או לזמנים. כל זמן וכל מקום שדרך הנשים לעשות כן אסור שם לאנשים, וכל מקום שדרך לעשות כן אנשים ונשים – מותר, שאין זה במקום ההוא או בזמן ההוא לשנים לבד, ואין אני קורא בו 'שמלת אשה'.

ואין דבר זה מחזור בעיני, מההוא צורבא מרבנן דהוו מנגדי ליה, ובהדי דנגדו ליה גליא לדרעיה, חזייה דלא הוה עביר בית השחי, אמר חברייה הוא דין, שבקוה. דאלמא כל העם זולתי היחידים היו מעבירים בית השחי, ואפילו הכי, תלמידי חכמים היו נוהגין בו איסור. ואמאי, והא לאו שמלת אשה היה בדרום וחזר להיות שמלת איש? אלא שכל דבר שראוי לנשים ולא לאנשים והנשים עושות כן, אסור לאנשים משום 'שמלת אשה', ומי שהרגיל בדבר האסור ונמשך בו ונמשכו רבים בכך, אין האיסור חוזר להיות, שאם כן נמצא חוטא ומאריך (עפ"י קהלת ח, יב). והיאודים נוהרים עוד בזה'. (וע"ע בענין זה בשו"ת צמח צדק יו"ד צג ובשבט הלוי ח"ו קיח, א)

טומאת מת

בספר 'שם משואל' (אמור, שנת תרע"ב) האריך לברר ענין טומאת מת, ובסוף דבריו כתב: '... ולפי האמור יש ליתן טעם חדש שכהנים מוזהרין על טומאת מת, שטומאה זו היפך מהותם ומקלקלת מעלתם, ובהטמאם למת מושכין עליהם טומאה זו. ואולי על ידי זה שוב יהיה ביכולת כחות החיצונים לשלוט בהם בבוא יום פקודתם בעוד נשמתם תהיה בקרבם (ע"ש לעיל בבאור הענין עפ"י האריז"ל). ובזה יובן טעם אנשים רמי המעלה ישראלים, שמקפידין שלא ליכנס לאהל המת, שתמיד היה בעיני לפלא, כאשר ראיתי את כ"ק אבי אדומו"ר וצללה"ה (הלוא הוא הגאון בעל האבני נור) מקפיד על זה. ולפי האמור הדבר מובן.'

פרפראות לחכמה

לא תקפו פאת ראשכם ולא תשחית את פאת זקנך – שינה הכתוב מלשון רבים בהקפת הראש ללשון יחיד בזקן – לדעת המחייב המקיף את הקטן, ולדעת התוס' הוא הדין המקיף את האשה, אתי שפיר,

שאיסור הקפה ישנו בכלום, מה שאין כאן זקן אשה, המשחיתו פטור, לכן כתוב זקן נ. (הסבר זה כתב רק לרב הונא. ולדעת רב אדא בר אבהו יש לפרש שינוי הלשון מרבים ליחיד, 'תקיפו' ו'תשחית', עפמש"כ לעיל שאף לשיטתו אשה המשחיתו זקן האיש פטורה, ובהקפה חייבת – ולכן בהקפה כתיב 'לא תקיפו' – אף נשים. ובזקן 'לא תשחית' – זכר דוקא). עוד יש לומר, שלכך נכתב בלשון יחיד, לפי שאיסור השחיתת הזקן נדחה במצורע, מה שאין כן איסור הקפת הראש לא הותר לעולם, לפי הסובר 'הקפת הראש לא שמה הקפה' ואין בגילוח המצורע משום דחיית איסור הקפה. (משך חכמה – קדושים. וע' גמ' קדושין לה: וברא"ש; פרוש הריב"ן ובריטב"א מכות כ, טעם אחר בשינוי הלשון מרבים ליחיד).

בספר 'אהבת יהונתן' מביא מדרש: שאלו לרבי, מפני מה אתם מגלחים שער ראשכם ואין אתם מגלחים פאת זקניכם? אמר לו: מפני שזה גדל בשטות וזה גדל בפקחות'.

– המכוון: לא מצאנו על מצוה כל שהיא, שהבורא יעשה לה סייג בטבע, מלבד על עריות עשתה ההשגחה שינוי בטבע, שהנשים אין להן זקן (וכעין שאמרו בניזר על 'לא ילבש גבר' וגו', כדי שלא יתערבו זב"ז). אמנם, שער הראש מצאנו שמביא להסתת היצר, כבאותו נזיר שהיו קווצותיו תלתלים ופחו עליו יצרו, וזהו 'גדל בשטות', אך שער הזקן הוא המגדירו מעבירות ולכן הוא 'גדל בפקחות'.

(שוב ראיתי בבראשית רבה (יא, ז) 'עוין שם הגרסא הנכונה).

ולכן כתיב בעריות "ושמרתם את משמרתי", שהכוונה שהשם יתברך גדר ביצירה מתחילה ועשה לזה משמרת טבעית, ולכן כתיב 'משמרת י'. (משך חכמה שם)